

Gitsfjället-Blaikfjället - NRO24014/15 Areal: 83 234 ha Kartblad: 21 G, 22 F, 22 G, 23 F

Kommun: Vilhelmina, Dorotea

Riksvärde: Geovetenskap, fauna, myrkomplex, skogslandskap

Gitsfjället-Blaikfjället i södra Lappland är Västerbottens läns östligaste lågfjällsområde med Sveriges mest extrema exempel på förfjäll och platårelief. Gitsfjället, längst i nordväst, når 1 062 m ö h och utgör en utelligare d v s ett lågfjäll skild från fjällregionen i övrigt. Blaikfjället är en sex mil långplatåartad bergrygg med terrängtäckande myrar av subatlantisk typ som omges av en granurskog. Platåns östra kant består av en lodrätt stupande 200 m hög klint. Platån ligger på en höjdnivå av ca 700 m ö h. Inom områdets nordvästra del har s k flutings påträffats, dvs. en terrängform i morän som vanligtvis saknas utanför den egentliga fjällkedjan i länet. Gitsån rinner i en djup nedskuren kanjon i kvartsit. Tillit (dvs. förstenad morän) från prekambrisk tid har påträffats i block. Lågfjällsplatån upptas av terrängtäckande myrar och moränmarker med björkskog eller björkblandad "fjällgranskog". På Blaikfjället finns länets östligaste björkskogar av utpräglad subalpin typ samt de östligaste förekomsterna av s k snölegevegetation. Liderna domineras av ordinär höglägesgranskog och på Gitsfjället i nordväst finns kalfjällsområden med alpin vegetation. Dominerande skogstyp är frisk blåbärsgranskog. På många håll, särskilt i anslutning till den s k klinten, finns rikare skogstyper och rasmarker med vegetation av sydbergskaraktär. Här bildar ormbunkar, högrörter och gräs en frodig, ängsartad vegetation. Särskilt ståtlig och högvuxen granurskog finns söder om Gitsfjället. Trädbeståndens ålder är i regel höga och ett av bestånden är ca 400 år, vilket idag är en unikt hög ålder för en skandinavisk granskog. I många fall har bestånden uppkommit efter brand. Ovanför en nivå av ca 600 m ö h börjar barrskogen glesas ut och ersätts av björk som vid ca 650 m ö h oftast är helt dominerande. Enstaka granar och tallar förmår dock växa betydligt över 700 m ö h. Björken finns, på denna höjd, vanligtvis i glesa bestånd, på moränmarksholmar som omges av vidsträckta myrmarker. I de branta östexponerade sluttningarna, där mycket snö samlas, är fjällbjörkskogen särskilt välutvecklad och tät och bildar här ett distinkt bälte ovanför barrskogen. På planare mark uppe på Blaikfjällsplatån är björkskogen avsevärt glesare och har ofta karaktären av lågalpin rished. Fältskiktet domineras vanligtvis av kråkbär samt i viss mån även av blåbär, lingon, odon och ripbär. Platåviddernas myrkomplex utgörs vanligen av stora, näringsfattiga strängmyrar med relativt låga ristuvsträngar. Rikkärrbetonade flarkkomplex är också relativt väl utbredda. Stora arealer upptas av mer eller mindre strukturfria kärrtytor med ängsull eller flaskstarr. Talrika backmyrar finns i liderna i platåns utkanter. Öster om Blaikfjällsplatån är myrorna delvis koncentrerade till mer eller mindre smala stråk mellan dämmande moränbackar, men där finns också stora öppna rikkärrartade myrar. Områdets mångformighet ger goda förutsättningar för djurlivet. Björn, järv och lo vistas regelbundet i området och även utter har observerats. Fågelfaunan är varierad och artrik med ett 100-tal arter, bl. a. har hålbjuggare, hönsfåglar, rovfåglar och vadare goda häckningsmöjligheter. Vanliga arter är t.ex. blåhake, bergfink, lövsångare, grönbena, skogssnäppa och småspov. Bland de sällsynta arterna kan nämnas nordsångare. **Gäddsjömyran** ligger öster om Blaikfjällsglinter på ett urbergspeneplan, ett nästan plant område som bildats genom flodernas och regnets eroderande verkan som pågår ända tills nästan alla upphöjda delar är nernötta. Området är ett särpräglad vidsträckt myrlandskap med svärmar av granskogsklädda moränbackar, blöta flarkmyrar, sjöar och små vattendrag. Myrfågelfaunan är komplett. Norr om vägen i **Sagatun** finns en högväxt produktiv granurskog av hög ålder på örtrik mark. I beståndet finns rikligt med halv döda träd, torrakor och vindfällan. I de mest produktiva delarna finns högrörter som tolta, nordisk stormhatt och tibast. På myrarna vid Sagatun har Disas gräsfjäril en av sina sydligaste förekomster. **Lappdalen** hyser inom ett begränsat område en mängd olika växtsamhällen och skogstyper som flera typer av granskog, högrörtsrik fjällbjörkskog, mosaik av myr och björksnår, örtrika bäckraviner samt snölegevegetation. **Mullramlet** är djupt nedskurna kanjoner i alunskiffern i Blaikfjällsplatåns nordöstra del. I alunskiffern finns också fossilförande orstenar. **Vildmyran** är ett variationsrikt kärrkomplex söder om Stutvattenberget. I områdets norra del utbreder sig tidigare slåttrade fastmattekärr med mellanliggande mjukmattor. Här finns också ett flertal källor, varav några med källkupoler. Särskilt vacker är en centralt belägen välutvecklad torvkupol, ur vilken grundvattnet under

tryck pressas upp och koncentreras i en liten bäck. Kring den av järnockraslam starkt lysande källfåran finns en välutvecklad källmossevegetation. **Svartklippenområdet** ger tillsammans med Vildmyran en god belysning av de våtmarkstyper som kännetecknar Blaikfjällets sydvästsutslutningar. Området hyser en bred variation av olika våtmarkstyper såsom mossar, blandmyrar, kärr, sumpskogar och bäckstränder. Även näringsförhållandena varierar starkt alltifrån fattiga kärr och mossar till rikkärr. Bland de särskilt intressanta delarna kan nämnas rikkärret i Svartklippmyrans sydöstra del, med bl. a. riklig förekomst av tvåblad, en mycket vacker järnockrakälla sydost om Kälberget (Järnrostmyran), den bitvis mycket frodiga och artrika sumpskogen mellan Knävelborrbäckens källfåror samt urskogsområdet utmed Kvarnbäckens övre lopp. **Granudden-Blekskogen** består av granurskog med nästan enbart mycket gamla träd, torrakor och vindfällen. **Rönnberget** hyser urskogsartad skog av frisk blåbärstyp och frisk örtristyp med mängder av torrakor och lågor. **Gitsån** löper i sitt översta lopp i en djup kanjon. **Skogarna söder om Gitsfjället** upptar stora sammanhängande arealer. De har påtagligt urskogsartad prägel. Vissa partier är uppkomna efter brand och lövträdsinblandningen med rönn, gråal och björk är påtaglig. Flera slutningar och bäckraviner är produktiva och med stor andel död ved, ofta med vedsvampar som t.ex. gränsticka, rosenticka och rynkskinn.